Varsinais-Suomen hyvinvointialue

PL 52

20521 Turku

HE 2/2024 vp

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Varsinais-Suomen hyvinvointialueelta kirjallista lausuntoa koskien lainsäädäntömuutoksia, joilla valtio ohjaa hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta.

Lainsäädäntömuutoksilla tullaan muuttamaan sisäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön rooleja ja asemaa hyvinvointialueiden ohjauksessa. Käytännössä muutosten seurauksena valtiovarainministeriön rooli ja painoarvo ohjauksessa kasvaa sisäministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön ohjausroolien kustannuksella.

Yleisesti voidaan todeta, että lakimuutosten tavoite päästä selkeämpään ja yhtenäisempään valtion ohjausmalliin on kannatettava. Kuten lain perusteluissa on todettu, yhtenäinen valtion ohjaus vähentää ohjauksessa hallinnollista taakkaa. Samalla vähennetään hajanaisesta ohjauksesta syntyviä ristiriitaisuuksia.

Lakiesityksessä valtiovarainministeriön rooli hyvinvointialueiden ohjauksessa vahvistetaan. Valtiovarainministeriön roolin vahvistuminen oletettavasti vahvistaa samalla talousohjauksen roolia hyvinvointialueiden ohjauksessa. Lain valmistelussa tulisi kiinnittää tästä syystä erityistä huomiota kansalaisten perusoikeuksien toteuttamisen mahdollisuuksiin hyvinvointialueilla.

Lainsäädännössä tulee yleisemällä tasolla huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastuspalvelujen lainsäädännön sisältö ja taso suhteessa toteutettavaan talousohjaukseen. Valtiovarainministeriön talouden ja toiminnanohjauksen rinnalla tulee varmistua, että hyvinvointialueita velvoittava lainsäädäntö asetetaan sellaiselle tasolle, että hyvinvointialueilla on aito mahdollisuus toteuttaa niille asetetut tavoitteet. Pelkkä ministeriöiden toimeenpanema talous- ja toiminnanohjaus ei tätä sellaisenaan takaa. Ristiriitaa hyvinvointialueiden rahoituksen ja laissa asetettujen velvoitteiden välillä tulee vähentää.

Seuraavaksi esitetään tarkemmat huomiot ja ehdotukset esitetyistä lakimuutoksista;

1. Hyvinvointialuelain 11 §:ssä vahvistetaan valtiovarainministeriön ohjausroolia. Talousohjauksen rinnalla valtiovarainministeriö vastaisi jatkossa myös hyvinvointialueiden toiminnan ohjauksesta. Muutoksen seurauksena valtiovarainministeriön asema suhteessa sosiaali- ja terveysministeriöön sekä sisäministeriöön ylikorostuu ja epäselväksi jää, miten voidaan turvata valtiovarainministeriön kyvykkyys sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastuspalvelujen sisältöohjauksessa. Muutos edellyttää voimavarojen merkittävää vahvistamista valtiovarainmisteriössä. On mahdollista, että ministeriöiden välille saattaa syntyä päällekkäisyyksiä ja epäselvyyksiä siitä, miten hyvinvointialueiden toimintaa käytännössä ohjataan. Valtiovarainministeriön toteuttama ohjaus suhteessa sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön lainsäädäntötyöhön tulee olla keskenään saman suuntaista ja linjassa. Muutoksessa on varmistuttava, että ministeriöiden ohjaus

hyvinvointialueille toteutuu myös laajasti tulkittuna selkeästi ja yhtenäisesti. Hyvinvointialueiden ohjauksessa tulee lisäksi huomioida sen yhteneväisyys ministeriöiden alaisten virastojen toteuttamaan ohjaukseen.

2. Hyvinvointialuelain 12 a §:ssä määritellään hyvinvointialueille joka neljäs vuosi annettavien valtakunnallisten tavoitteiden sisältöä. Hallituksen esityksessä todetaan, että valtakunnallisissa tavoitteissa on otettava huomioon valtioneuvoston asettamat julkisen talouden finanssipoliittiset tavoitteet. Esitystä voidaan pitää tältä osin hyvänä. Lakipykälään on perusteltua lisätä vielä maininta siitä, että tavoitteissa tulee huomioida myös hyvinvointialueiden mahdollisuudet suoriutua niitä velvoittavista tehtävistä. Lainsäädännöllä tulee varmistaa, että talousohjaus ei ole ristiriidassa toiminnan ohjaukseen eikä hyvinvointialueita velvoittavan lainsäädännön kanssa.

3. Hyvinvointialuelain 13 §:ssä säädetään valtiovarainministeriön neuvottelukunnasta ja sen toiminnasta. Neuvottelukunnan roolia voidaan pitää tärkeänä kansallisen sosiaali- ja terveyspolitiikan ja kansallisen tason pelastuspalvelujen kehittämisessä. Neuvottelukunnan lakiin kirjatuissa tehtävissä tulisi paremmin ja konkreettisemmin huomioda sen mahdollisuus antaa kannanottoja ja kehittämisehdotuksia myös hyvinvointialueen talousohjaukseen ja rahoitukseen. Nyt hallituksen esitys ohjaa neuvottelukuntaa toimimaan enemmän toiminnallisten tavoitteiden kehittämisen parissa. Lisäksi tulee harkita, voitaisiinko neuvottelukunnan tehtäviin kirjata kannanottojen tekeminen myös ministeriöiden alaisten virastojen toimintaan. Nykytilanteessa hyvinvointialueiden mahdollisuudet osallistua kansalliseen alan kehittämiseen virastojen osalta ovat vähäiset. Tilanne ei ole toivottava, koska tosiasiassa valtionvirastojen ohjeilla ja määräyksillä on merkitystä hyvinvointialueiden toimintaan ja toimintaedellytyksiin.

Valtiovarainminsteriön ohjausroolin kasvattamisen rinnalla tulee vielä arvioida, onko hyvinvointialueiden ohjaukseen tarpeen perustaa erillinen kansallinen ohjausyksikkö. Ehdotus erillisen ohjausyksikön perustamisesta on avattu julkiseen keskusteluun Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialuejohtajien toimesta. Ehdotuksessa ohjausyksikkö muodostuisi ministeriöiden ja THL:n asiantuntijoista. Ohjausyksikön olemassa oloa puoltaa oletus siitä, että ohjausyksikön kautta talouden ja toiminnan ohjaus olisi keskenään paremmassa tasapainossa kuin hallituksen esityksen mukaisessa mallissa, jossa valtiovarainministeriön ohjausrooli on sosiaali- ja teveysministeriön ja sisäministeriön ohjausroolia vahvempi.

Turussa 3.4.2024

Tarmo Martikainen
hyvinvointialuejohtaja